

Brottsoffermyndigheten

Nordsamiska

Vaššivearredahku

Dát gihpa lea dutnje gii leat vásihan
vaššivearredagu dahje lea várra vásihit
vaššivearredagu. Dás beasat diehtit eanet mii
vaššivearredahku lea, makkár vuoigatvuođat
dus leat gii leat vásihan dan, movt ilmmuhit
boliisii ja makkár doarjaga, suoji ja makkár
veahki servvodat sáhtta dárjut.

Leat go vásihan vaššivearredagu?

Vásihit vearredagu sáhtá leat duodalaš loavkideapmi gilládeaddjái. Jus vásihat vearredagu dan geažil gii don leat de loavkideapmi šaddá vel duodaleabbo. Dalle soahtát vásihan vaššivearredagu.

Ruožas gullo lobihis vealaheapmi ja álbmotjoavkku cielaheapmi vaššivearrodaguide. Muhto vaikko makkár rihkkun sáhtá leat vaššivearredahku jus motiiva lea loavkidit gillájeaddji identitehta. Vuodđun sáhtá leat

- liikeivdni
- našuvnnalaš dahje etnalaš duogáš
- osku
- seksuála sodju
- sohka bealli
- sohka bealidentitehta dahje dovddaldat
- eará sullasaš dilli

It dárbbas leat oassin ovttaga dán joavkkuin vásihan dihte vaššivearredagu. Lea nuogis ahte son gii rihkku lága jáhkka ahte don gullot muhtin dán joavkkuide dahje čatná du rašes joavkkuid áššiide. Vaššivearredahku sáhtá oaivilduvvon priváhtaolbmuide muhto maiddá ovdamearkkadihte journalisttaide, dutkiide, ja boliissaide geat ángirušet servodatságastallamiidda.

Vaššivearredagut sáhttet maid oaivilduvvon viesuide ja báikkiide main lea čanastupmi oskui dahje kultuvrralaš joavkkuide, nugo synagogat, moskeat ja searveviesut.

Vaššivearredahku sáhtá ránggáštit garraseappo

Vaššivearredahkki sáhtá duomus ránggáštuvvot garraseabbo gerregis. Ovdamearkka dihte sáhtá uhkideapmi dahje veahkaváldin addit garraseabbo ránggáštašusa jus mearriduvvo ahte lea vaššivearredahku.

Gos dáhpuhuvvet vearredagut?

Vaššivearredagut leat juohke sajis. Sáhttet leat ruovttus, skuvllas, bargosajis, interneahtas dahje eará sajis. Aktasaš ja vuodddun vaššivearredaguid jurddamállii lea ahte soames joavkkut leat buorebut ja eará joavkkut vas heajut. Antisemittisma vaššivearredahku sáhtta maid dovddahit jurddamálle mas juvddálaččat leat buoret joavku geain lea stuorra váikkohan vejolašvuohta ja fápmu servvodagas.

Vearredagut sáhttet leat iešguđet hámis. Sámiide vaššivearredagut sáhttet ovdamearkan leat veahkeváldi dahje bahá dahku boazoealáhusa vuoste.

Afroruottelaččat, romerat ja hbtqi-olbmut sáhtte ovdamearkka dihte vásihit veahkeválddi ja givssideami beare dainna go leat almmolaš báikkiin. Oskku vaššivearredagut sáhtte ovdamearkan leat oaiveliidnegeassin dahje antisemittisma konspirašuvdnateoriija ságaid bidjat nehttii.

Lea dábálaš jáhkkit ahte vaššivearredagut leat álo oktagaslaš duodalaš veahkeváldindáhpuhusat, muhto nu ii dárbbas leat. Vaššivearredahku sáhtta maid leat uhkideapmi ja njálmmálaš loavkideapmi, mii lea ollu dábáleappo. Sáhtta maid leat go soamis lea vealahuvvon gulahaladettiin fitnodagain dahje eiseváldin.

Vaššivearredahku dahje vealaheapmi?

Dávjá árgabeaivvegielas vealahan sátni adno iešguðetlágán eahpevuoiggalaš giedahallamiid aktavuodas. Muhto lága vuodulvealaheapmi lea dalle go eahpevuoiggalaš giedahallamis lea oktavuoha muhtin vealahanvuodui guin. Lága mielde sáhttá eahpevuoiggalaš giedahallan leat lágahis vealaheapmi ja vealahanlága vealaheapmi.

Lágahis vealaheapmi lea vaššivearredahku mii stivrejuvvo láhkagirjii vearredaguoasis. Don sáhtát leat vásihan vaššivearredagu jus ovdamearkan gildet du gávppašit dahje it oaččo saji dahje bálvalusa seamma eavttuin go earát. Beare fitnodagat ja sii geat lágideat almmolaš deaivvademiid sáhttet dubmejuvvot lágahis vealahepmái. Olbmos ferte leamaš ulbmil vealahit jus galgá dubmejuvvot ja vásihuvvon vealaheamis galget leat “eahpitkeahtes duodástusat”.

Vealaheamiláhka giel dá vealaheami bargoeallimis, oahpposuorggis ja mánŋa eará servvodatsurggiin. Dat gokčá maid ahkevuodut ja doaibmahehttehuvvon vealaheami ja gáibádus ii leat ahte dihtomielalaččat duostut du eará ládje: Danin don rievtti mielde sáhtát oažžut vahátmávssu vaikko nuppi olbmo ulbmil ii lean vealahit du. Lea dá báleappo ahte vealaheapmi geahččaluvvo vealaheamilágas go lágahis vealaheami njuolggadusaid vuodul.

Loga eanet vealaheami birra do.se siiddus.

Jus leat vealahuvvon váldde aktavuoda Boliissain dahje Vealahanáittardeaddjiin. Sáhtát maid váldit aktavuoda antivealahanásahusain. Sáhtát oažžut veahki ja dieđuid rivttiidat birra ja movt sáhtát dahkat.

Vaššivearredagu boadus

Olbmot geat vásihit vearredaguid sáhttet váikkuhuvvot iešguđet ládje. Muhtimat ovdamearkka dihte ožžot šohka, surret ja ballájit, earát vas eai vigo seamma ollu. Vásihan vearredagu sáhttá guhkit áigái dagahit ahte olmmoš buohccindiedihuvvo, miella lossu ja oažžu garra balu. Dát guoská visot vearredagumálliide ja lea dehálaš ahte ozat veahki jus veaját hejot.

” Balan ahte vásihan vearredagu vas. Oađán heajut ja in oaččo leabu, vaikko leange ruovttus.”

Vearradagu vásáhusat sáhttet váikkuhit olbmo eará ládje maid. Olmmoš gii lea vásihan daid sáhttá ovdamearkan čiegadišgoahit gullevašvuoda oskosis, garvit dihto báikkiid dahje heaitit ángiruššat politihkalaččat dahje searvedoaimmaide, garvin dihte odđasit vásihit vearredaguid. Vásihit vaššivearredagu nehtas sáhttá váikkuhit olbmo nu ahte olmmoš heiveha čállinvuogis dahje vállje leahkit jaskat. Vearredagut sáhte maid lasidit eahpedorvvolašvuoda dovddu sihke sutnje gii lea vásihan vearredagut ja olbmuide birrasis.

Vaššivearredagut sáhttet maid oppalaččat dagahit olbmuide heajubun eallineavttuid. Olbmuin geain lea gullevašvuoha rašes joavkkuide sáhttet vásihit ahte sis eai leat seamma vejolašvuodát váldit saji servvodagas dahje politihkas. Lassi sihkkarastindoaimmaid dárbbu dihte sáhttet searvegottit ja searvvit oažžut ruđalašválttisvuodaid.

Doarjja ja veahkki

Jus leat vásihan vearredagu de gávdnu iešguđetlágan doarjja ja veahkki dutnje. Go ilmmuhat vearredagu de galggat oažžut dieđu gos gávnnat doarjaga ja veahki.

Jus váccat skuvllas de sáhtát váldit aktavuoda skuvladiivššuin dahje ságastallat oahpaheaddjiin. Jus barggat de sáhtát váldit aktavuoda bargoaddiin dahje fitnodatdearvašvuodadiivššuin. Skuvllas ja bargoaddis lea ovddasvástádus eastadit ja giedahallat loavkideami skuvllas ja bargosajis.

Sáhtát maid oažžut veahki eaktodáhtolaš organisašuvnnaiguin ovdamearkkadihte Brottofferjouren Sverige. Sii dárjot diehtjuohkima ja doarjaga vearredagu gillájeaddjiide, vihtaniidda ja lagamusaide. Sis lea eaktodáhtolašbargit geat máhttet mánnga iešguđet giela ja sáhttet doarjut vaikko it máhte ruotagiela dahje jus leat eará ákkat manin háliidat gulahallat eatnigillii. Go válddát aktavuoda telefavnnummariin 116006 de beasat ságastallat ráđdeaddiin gii veahkeha du iežat báikkálaš vearredagu gillájeaddjiid veahkketelefovdnii. Sáhtát oažžut doarjaga ja veahki váikko it leat ilmmuhan boliisii, ja sáhtát leat namaheapme.

” Olmmoš ii galgga ballat veahki sihtamis. Dan maid lea vásihan lea duodalaš ja sáhtta duodas váikkuhit.”

Jus leat vásihan vearredagu ja dárbbasat divššu dahje doarjaga de sáhtát váldit aktavuoda iežat dearvasvuodafuolahusain dahje fáhkka buohcciid vuostávdáldiin. Sáhtát maid ráđđádallat ja oažžut rávvaga neahttasiiddus 1177 Várdguiden dahje váldit aktavuoda 1177 telefavnnummariin. Vaikko lea gollan áigi dan rájes go dáhpuhuvai de manná bures váldit aktavuoda divššuin.

Jus leat vuollel 18 jagi de sáhtát oažžut veahki iežat gieldda dahje neahta nuoraidvuostáiváldimis. Muhtin gielddain leat maid doarjjaguovddážat nuorra vearredagu gillájeaddjiide. Doppe sáhtát oažžut doarjjaságastallama, ráđđádallama ja praktihkalaš veahki.

Sosiálabálvalus

Gielddat sosiálabálvalus galgá dárjut doarjaga olbmuide geat leat vásihan vearredagu. Sihke don gii leat vásihan vearredagu ja du lagašolbmot sáhttet oažžut doarjaga. Sosiálabálvalusa doarjagat sáhttet leat ságastallandoarjja, sosiála doarjja ja praktihkalaš veahkki.

Váldde veahki birrasis

Olbmot du birrasis, lagamusat ja olbmát sáhte veahkehit mángga ládje. Sáhtá leat geahppasit hálddašit dan mii lea váttis go beasat ságastallat soapmásiin geainna leat oadjebas. Jus lea lossat de soaittát dárbbasit veahki birrasis praktihkalaš áššiide nugo váldit aktavuoda eiseváldiin.

Ilmmuhit boliisii

Jus leat vásihan vearredagu ja dovddat ahte dárbbasat suoji de váldde aktavuoda boliissain. Sáhtát ilmmuhit vearredagu go válddát aktavuoda 114 14 nummariin dahje mannat boliisastašuvnnas. Jus lea heahtedilli de galggat alo váldit aktavuoda 112 nummariin.

Lea dehálaš go ilmmuhat poliisii ahte muitalat nu ollu go vejolaš. Jus vaššivearredagumotiiva huomihuvvo árrat boliisačielggadeamis de sáhtá boliisa addit buoret vuodu áššeguoddái. Dat sáhtá mielddis buktit garrasit ránggáštusa gerregis. It dárbbas ieš diehtit ahte lea vaššivearredahku ilmmuhettiin boliisii, muhto lea buorre jus muitalat jus jáhkát ahte sáhtá leat nu. Lea Boliissa ja eará riektasahasaid bargu mearridit jus lea vaššivearredahku.

” Jus galggan leat rehálaš de eahtpidin álggus. Muhto boliissat duostu mu hui bures, sii váldde mu duođalaččat. ”

Buorre mitalit boliisii:

- Garrusániid mat geavahuvvojede dáhpáhusas
- Riimmostemiid, biergasiid ja symbolaid main lea áigumušat vašuhit soames erenomáš joavkku
- Várohuvvon olbmuid ovdalaš dagut, ovdamearkan ahte sii leat ovdal loavkidan soames erenomáš joavkku
- Eará vašši ja loavkideaddji dáhpáhusat mat lea easká dahje lahkosis dáhpáhuvvan
- Jus leat vásihan vearredagu nehtas de lea buorre váldit gova šearpmas nu ahte dus leat sestojuvvon govat, čállosat dahje ságastallamat.

Boliissa bargu vaššivearredagu vuoste

Boliisa geahččala nu árrat go vejolaš iskat leago vearredagus vaššivearredagumotiiva. Nugo don ilmmuhat rihkkuma de sáhtát oažžut jearaldaga jus lea soames erenomáš ágga manin vearredahkki dagai vearredagu. Ággan manin boliissat dutket vaššivearrodaguid motiivva sáhttá maid lea ovddideames ollislaš gova man dábálaččat vaššivearredagut leat. Siskkobealde boliissaásahusa leat erenomáš guorahallit ja áššedovdit geat leat spesialiserejuvvon vaššivearredaguin.

Muitte: Muhtomin boliissa guorahallan ii gávnna áššálačča gean dubmejtit vearredahkkin. Dat mearkkaša ahte eai gávdno nuogis duođaštusat joatkin dihte guorahallama ja duođaštit sivalačča. Dat ii mearkkaš ahte boliisa ja áššeguoddi eaba jáhke du mitalussii. Du boliisailmmuheapmi lea dehálaš ja lea veahkkin čájehit man dábálaš vearredahku lea.

Dus sáhttá leat riekti buhtadussii

Jus leat vásihan vaššivearredagu de sáhttá dus leat vuoigatvuohta buhtadussii vearredagu vahágiid ovddas. Vearredagus mas lea vaššivearredagumotiiva sáhttá addit stuorit buhtadusa.

Ješgudetlágán buhtadusat

Dus lea vejolašvuohta oažžut

- vahátmávssu vearredahkkis
- dáhkádušmávssu dáhkádušsearvvis
- rihkusvahátmávssu Vearredagugillejeaddjieiseválddis

Vuosttažettiin lea vearredahkki gii galgá máksit vahátmávssu vearredagu vahágiid ovddas. Jus gáibidat vahátmávssu de galggaht mitalit dan boliisii dalle go čilget dáhphusa. Jus diggi mearrida ahte dus lea njuolggus vahátmáksui de galgá vearredahkki máksit dan dutnje. Kronofogde sáhtta veahkehit du mávssu oažžumiin jus dárbbasat.

Dus sáhte lea riekti dáhkádušbuhtadussii ja rihkusvahátmáksui vaikko vearredahkki ii dubmejuvvo rihkkun lága dahje jus vearredahkki ii sáhte máksit vahátmávssu. Váldde aktavuoda iežat dáhkádušservviin ja Vearredagugillájeaddjieiseválddiin vai gávnnat eanet dieđuid juste iežat áššis.

Dus lea riekti suodjalussii

Dus lea riekti suodjalussii jus leat uhkiduvvon dahje vásihan eará mállet vearredagu. Danin lea dehálaš ahte mitalat boliisii mii lea dáhphuvvan, erenomážit jus it dovdda dorvvolašvuoda dahje balat ahte vásihat vearredagu vas. Son gii lea vásihan vearredagu dahje lea stuorra várra ahte vásiha vearredagu son sáhtta oažžut suddjejuvvon persovdnadieđuid. Gávdnojit golmma lágán suddjejuvvon persovdnadieđut:

- čiegusmerken
- suddjejuvvon álbmotgirjedoallu
- vearistit persovdnadieđuid

Čiegusmerkema ja suddjejuvvon álbmotgirjedoalu don ozat Skatteverketis. Dávjá gáibida Skatteverket boliissas dahje sosiálabálvalusas duodaštusa. Vearistit persovdnadieđuid sáhtát ohcat poliissas. Árvvoštallojuvvu alo individuálalaččat jus ábuha addit suddjejuvvon persovdnadieđuid.

Muitte

Vaššivearredahku ii leat beare falleheapmi dan olbmui gii vásihii ovttaskas vearredagu. Dat geažuhuvvo olles jovkui masa dát olmmoš gullo ja lea falleheapmi min friddja ja rabas servvodahkii.

”Vašuhuvvot danin go mun lean mun bávvčaga oainnehaga.”

Gávnnat eanet dieđuid **brottsoffermyndigheten.se**.

Dieđut dán gihpus lea jorgaluvvon:

- Arábalašgillii
- Darigilli
- Eangalasgillii
- Suomagillii
- Jiddischagillii
- Davvi sámegillii
- Karminijagillii
- Julevsámegillii
- Meängillii
- Persihkagillii
- chib/arli gillii
- Turkalašgillii
- Somaligillii
- Soranigillii
- Lullisámegillii
- Tigrinjagillii

Brottsoffermyndigheten

Box 470, 901 09 Umeå

Telefovdna: 090-70 82 00

registrator@brottsoffermyndigheten.se

www.brottsoffermyndigheten.se